

A Felvidék szociális problémái

ELŐADTA SZILASSY BÉLA

A magyar Felvidék és a rutén Kárpátalja mintegy 20%-kal növelte Magyarország területét s 15%-kal az ország lakosságát. Országunk ezzel egyszerre a kisebb közép-hatalmak sorába lépett s az államvezetésnek e miatt hatalmas új feladatokkal kell megbirkóznia. E feladatok elsősorban gazdasági természetűek, mert egy gazdaságilag igen megviselt, kifosztott területet kell bekapcsolnunk a megnagyobbodott ország gazdasági vérkeringésébe olyan időben, amikor egy megfelelő erejű és ráadásul egészen új hadsereget kell felépíteni, azonkívül tőkeszegénységünk mellett a zsidótörvénnyel kapcsolatos gazdasági depresszióval is birkóznunk kell. Másik feladat a közigazgatás újjászervezése a visszacsatolt vidéken. A november 2-án visszacsatolt magyarlakta sávon ez már megtörtént a vármegyei rendszer kinevezések útján való visszaállításával. Kárpátalján azonban ehhez még egy újabb nehézség járul: a rutén önkormányzat megszervezése., ami egészen új közjogi berendezés az ezeréves magyar alkotmány keretében. E feladat azért is bonyolult, mert egyéb nemzetiségi kérdéssel is kapcsolódhatik. A harmadik nagy kérdéskomplexum, amelyet Magyarország a visszacsatolással örököl: a szociális kérdések tömkelege. És nézetem szerint ez a legmélyebbre nyúló örökségünk, ami a cseh állam csődtömegéből ránkmaradt. Mélyrenyúló, mert éppen a szociális berendezés tekintetében vannak a legnagyobb eltérések a csonkahazai és a visszatért területek közt, s ami a legfontosabb: a kisémberek, a bérmunkások, napszámosok és alkalmazottak éppen e különbözőséget érzik elsősorban. Mert tagadhatatlan tény, hogy a visszacsatolt területen több és szélesebb körű szociális berendezés és intézmény volt, mint a trianoni területen. Néhány szóval említenem kell a földkérdést. A visszacsatolt területen a földreformot végrehajtották a csehek. E földreform szociális tartalmát a Felvidék társadalma nem kívánja visszacsinálni, ellenkezőleg, jóvá akarja tenni a reform végrehajtása kapcsán elkövetett nemzetiségi igazságtalanságot, hogy maradéktalanul megvalósuljon a földreform szociális célja. Vagyis a teljes és végleges földreformhoz nem kell semmi más, mint a szociális szempontból jogosult magyar földigénylők kezébe juttatni a cseh, morva és szlovák telepesek, valamint a maradékbirtokosok földjét.

Mialatt a cseh földreform elsősorban nemzetpolitikai célt szolgált és csak mellékesen a szociális kiegyenlítést, a munkásokról szóló cseh törvényeket valóban komoly szociális szellem töltötte el. Ennek mélyebb magyarázatát a cseh nép társadalmi rétegződése adja. A felvidéki magyarság húsz éven át olyan népnek a hatalma és befolyása alatt állott, amely előzőleg elnyomatásban élt, s az elnyomatás évtizedei alatt politikáját nem a felső rétegekre, hanem a legalsó két osztályra, a munkásságra és a parasztságra

alapozta. Uralomrajutásakor éppen ezért a szociáldemokrata munkáspárt ragadta magához a vezetést és először egyedül, majd a paraszt jellegű agrárpárttal szövetségben egész sorát valósította meg a szociális törvényeknek. Itt is meg kell jegyezni mindjárt, hogy a cseh kisemberek politikai reprezentánsai a cseh nép hozzátartozói számára csinálták a demokráciát és szociális igazságosságot tartalmazó törvényeket, a demokratikus és szociális jogokból, a kenyérkeresetből kismimiztek lehetőleg mindenkit, aki nem volt cseh. Jellemző erre a cseh protekcionizmusra az az egy tény, hogy a szociáldemokrácia kezében lévő valamennyi szociális intézményt a cseh állam egész fennállása alatt kizárólag kormányrendelettel kinevezett emberek kormányozták, a betegsegélyző pénztáraktól a balesetbiztosítókon át egészen az általános nyugdíjbiztosítóig mindenütt a cseh szocialisták diktatúrája uralkodott. Magyar ember csak mutatóban volt a kinevezettek között. E sovén keretek között a szociális jogokból a magyarok csak a morzsákat élvezhették, annyit, amennyitől a csehek semmiféle mesterkedéssel el nem űthették őket. Például a betegsegélyzők a legtöbb fürdőhelyen a Tátrában és Pöstyénben fényes szanatóriumokat és üdülőhelyeket rendeztek be beteg és lábadozó tagjaik részére, de bizony oda magyar nem sok juthatott be, munkás se nagyon, hanem leginkább az igazgatók és főorvosok protekciós kegyencei. Ilyenformán a cseh sovinizmus a magyarok esetében igen kevésre zsugorította össze a papíron lévő szociális kedvezményeket, de még így is maradt bizonyos minimum, amit nem lehetett elsikkasztani. Ennek előrebocsátásával néhány szóval vázolnom kell e minimumot.

Csehszlovákiában minden harmadik ember nyugdíjjogosult, vagy biztosított volt – hangzott a szállóige és ebben igen sok volt az igaz. Az igaz az volt, hogy kevés olyan ország van Európában, amely kapitalista termelés mellett a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítását olyan széles alapra helyezte volna, mint a csehek köztársasága. Mindenekelőtt a betegségi biztosítás, amely betegség, anyaság és haláleset alkalmával adott segílyt. A segíly a betegség tartamára ingyen orvosi kezelésben és ingyen orvosság kiutalásában állott a biztosított és családtagjai részére. A munkaképtelenség negyedik napjától a betege legfeljebb egy évig, az átlagos kereset kétharmadáig emelkedhető táppénzt kapott. A biztosított nő vagy a biztosított férfi neje anyaság esetén szülészeti és orvosi segílyt élvezett, a szülés előtt és után hat-hat hétig táppénzzel egyenlő összegű terhességi, illetve betegági segílyt s utána 12 hétig szoptatási segílyt kapott, amely a táppénz fele volt. Halál esetén az özvegynek az elhunyt biztosított átlagos bérének harmincszorosát kitevő temetkezési segílyt adtak. Kórházi kezelés esetén a család fél táppénzt kapott.

A balesetbiztosítás lényege az volt, hogy a sérült mezőgazdasági munkás legfeljebb 10 héten át fél munkaképtelenség esetén napi 5 korona táppénzt kapott. Ha a munkaképtelenség 60 napnál tovább tartott, akkor a sérült a 11. héttől kezdve évi 2.400 korona járadékot igényelhetett. Ha a baleset halálos volt, az elhunyt családja 3.000 korona végkielégítést kapott, a 14 éven aluli gyermekek ezenfelül még 500 koronát, de az egész összeg nem lehet több 5.000 koronánál. Az ipari balesetbiztosításnál szintén a munkaadók fizették a balesetbiztosítás költségeit az üzem veszélyessége és a bér arányában. Az orvosi gyógykezelésen, gyógyszeren, gyógyászati segédeszközökön kívül baleseti járadék, özvegyi és gyermek járadék is járt. Az özvegy az elhunyt bérének 20%-át kapta járadékul, ha pedig férjhez ment, 3 évi járadékot végkielégítésül. A 16 éven aluli árvák az elhunyt bérének 15 százalékát, az apátlan, anyátlan árvák 30 százalékát kapták. Az özvegy és gyermekei járadéka nem lehetett több a bér kétharmadánál.

Az öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosítás kiterjedt minden 16-60 év közötti korú munkásra, aki munka-, vagy tanoncszerződés alapján állandó jellegű munkát vállalt, így az otthon dolgozó munkásokra is. A biztosítottakat öt bérosztályba sorozták. Járadéuk heti 2'60-8.40 korona. Járadék 100 heti járulékfizetés után igényelhető, s ez 550 korona évi törzösszegből áll, amelyhez fokozódó járadékrész járult. A 17 éven aluli gyermek után 10 százalék pótlék járt. Ha a járadék nem érte el az évi 7.000 koronát, akkor az állam 500 koronával egészítette ki. Öregségi járadékot a 65-ik életév után folyósítottak, ha az illető nem állt munkában. Az özvegynek is járt a 65-ik életévétől, vagy rokkantsága napjától, két 17 évnél fiatalabb gyermek eltartása esetén pedig azonnal fizették az öregségi járadékot. 100 járulékhét után a biztosított nő férjhezmenés esetén 400-600 koronás végkielégítést kapott.

A munkások öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosításával párhuzamos a magánalkalmazottak kötelező nyugdíjbiztosítása. Ez a 3.000-42.000 korona évi fizetéssel bíró magánalkalmazottakra vonatkozott, akiket 11 fizetési osztályba soroztak. A havi járulék 12-250 koronáig terjedt, a nyugdíj alapösszege 3.600 korona volt évente s ehhez minden biztosított hónap után 2-50% pótlék járult. Rokkantsági nyugdíjra igénye volt a hivatásának folytatására képtelenné vált biztosítottak, aggkori nyugdíjra a 65-ik életévét betöltött tagnak. A női biztosított aggkori nyugdíja 60-ik életévétől kezdődött. Ugyancsak ez volt a korhatár az újságíróknál is. Náluk a fizetés 15%-a ment a nyugdíj-alapra, a járulék felét a laptulajdonos, a másik felét az újságíró fizette s ennek megfelelően az újságírónyugdíj volt Csehszlovákiában a legmagasabb. A magánalkalmazottak nyugdíjrendszere a cseh polgárisultság és szociális gondoskodás legértékesebb intézménye.

Azonban a szociális intézkedések között a legnagyobb politikai visszhangot a munkanélküliség elleni biztosítás keltette. Ez nyújtotta a legtöbb agitációs alkalmat a marxistáknak és a legnagyobb hatalmi befolyást biztosította a szakszervezeteknek. Ezért minden párt igyekezett szakszervezetet létesíteni. A munkanélküli segílyt ugyanis a szakszervezetek folyósították a munkanélkül maradt tagoknak olyanformán, hogy a szakszervezeti illetmény kétszeresét az állam megtérítette a szakszervezeteknek. Ilyen segílyt az kaphatott, aki egy éven át fizette a szakszervezeti járulékot. A segílyt 14 hétig élvezhette. A segíly nagysága a tagság tartamától függött. A legkisebb heti összeg 21.60 korona volt. A feleségről vagy egy 65 évnél idősebb családtagról is gondoskodó tag 25.20 koronát, két vagy több családtagról gondoskodó munkanélküli pedig 28.80 koronát kapott.

Nagy vonásokban ez volt a cseh szociális biztosítási rendszer, ehhez járult még az ifjúságról való szociális gondoskodás járásonkint tagozódó állami intézménye. A nagy munkanélküliség hónapjaiban az állam a munkanélküli családok gyermekeit ingyen-tej-akcióval támogatta. Az első pillantásra a cseh szociális biztosítási rendszer ideálisnak látszik. Ám a gyakorlatban sok kívánnivalót hagyott maga után. Elsősorban nemzetiségi szempontból. A szociális intézmények a cseh nemzeti önzést szolgálták, minden más nemzetiséggel, főleg a magyarsággal szemben. Másodsorban, mert előnyeiket csak az iparosított vidékek városi lakói élvezhették, a falusiak annál kevésbé. A városokban a betegsegélyezés sokkal tökéletesebb volt, mint a vidéken, ahol a betegsegélyző orvosok hálózata sokkal ritkább, s a beteghez 10 kilométer távolságról kell hozni pénztári orvost, s 20 kilométerre van a segítző kórháza. Így a magyar falvakban élő munkások, cselédek, béresek a betegsegélyezésnek csak kötelességeit ismerték, a jogait vajmi kevésbé, akkor is legfeljebb némi aszpirin erejéig.

Hasonlóan nagy igazságtalanság volt például, hogy a mezőgazdasági munkásokat, alkalmi napszamosokat, aratókat az ipari munkásokkal azonos szociális biztosításba szorították. Az ilyen alkalmi munkaerők nem szolgálnak huzamosabb ideig, nem tudják megszerezni a szociális járadék igényléséhez szükséges minimális biztosítási időt, helyesebben olyan megszorításokkal dolgoznak, hogy befizetett szociális járulékéért ellenszolgáltatást nem igényelhetnek. Ezek egyszerűen az ipari munkásság javára adóztak. A méltányosság megköveteli, hogy a mezőgazdasági munkavállalók részére külön szociális intézmények létesüljenek.

A cseh szociális rendszer legnagyobb nemzeti igazságtalansága az volt, hogy a felvidéki területen befolyt tagjárulékokat a prágai szociális központokban halmozták föl, s azok milliárdos összegeiből a központok úgyszólván semmit sem juttattak vissza befektetés és kölcsön formájában a felvidéki gazdasági vérkeringésbe. A szociális fil-léreből összegyűlő milliárdok voltaképpen egy állandó belső kény szer kölcsönt jelentettek, amely az állam hitelszükségletét és a cseh ipari vállalkozás hitelérdekeit szolgálta. Hiszen 13 év alatt csak a szociális biztosítási központ 7.000.000.000 korona vagyont halmozott fel.

A munkanélküli segélyezés a válság legsúlyosabb évtizedeiben fontos szociális célt szolgált, de végül maga is válságba került. A genfi rendszer már a múlté. Erkölcsileg sok kárt okozott, mert a munka nélkül szerzett segély később munkakerülőket nevelt. Az állam a válságos időkben 6-8.000.000-t fizetett rá a genfi segélyezés szanálására, míg végül a teljes csődöt csak úgy háritotta el, hogy a foglalkozás nélkülieknek csak akkor folyósították a „munkanélküli” segélyt, ha ezért a munkaszünetük keretében közmunkát végeztek. Ez főleg vasúti és útépítési földmunka volt. A múlt év októberében hozták be ezt a munkakényszert s ettől kezdve a munkakerülők kézzel-lábbal menekültek a munkatáborral kapcsolatos segélyezési rendszertől.

Ha a cseh szociális rendszerből kikapcsoljuk a cseh egoizmust és csupán a rendszer szociális tartalmát nézzük, akkor azt kell mondanunk, hogy a Felvidék ezen örökségéből sok olyan dolog van, ami a hazai rendszerrel összehasonlításban szociálisabb és feltétlenül megtartandó, sőt az egész országra kiterjesztendő volna. Ezt csinálta eredetileg Csehszlovákia is, mert kezdetben a cseh tartományokban az osztrák, a Felvidéken a régi balesetbiztosítási rendszert és mezőgazdasági munkajogot hagyta meg, ezt csupán módosította. Olaszország is fenntartotta az Ausztriából kapott területeken az övéhez képest fejlettebb szociális védelmi törvényeket, viszont az anyaország előrehaladottabb szociális berendezéseit az új területre is kiterjesztette. Erre lélektani okból is szükség van minálunk. Mert ha azt kívánjuk, hogy a mai Szlovákia szociális védelemre szoruló rétegei ne viselkedjenek ellenérzéssel a Magyarországhoz való csatlakozás gondolatával szemben, nem szabad nekik alkalmat szolgáltatni arra, hogy a számukra annyira fontos szociális vonatkozásban ránk nézve kedvezőtlen összehasonlításokat tehessenek. Már pedig tudvalevő, hogy a cseh propaganda mindenkor a szociális érvekre fektette a fősúlyt ellenünk. Különösen fontos, hogy a mezőgazdasági munkásság előnyei megmaradjanak. Az anyaországban a felvidéki helyzethez képest hiányzik a mezőgazdasági munkások rokkantsági, özvegy és árvasági biztosítása. Fontos felvidéki berendezés a mezőgazdasági kollektív szerződés és a munkaidő szabályozottsága s a fizetett szabadság rendszere. Fontos tanulsága a cseh rendszernek az agkori biztosítás központosítása. A magyar emberben nagy vágyódás van a nyugdíj után. Ez a vágy magyarozza^ hogy mindenki a nyugdíjjal egybekötött állami állások felé törekedik. Ezt a törekvést ki lehet elégíteni az általános nyugdíjbiztosítás kiépítésével. Nem elég a sok apró nyugdíjintézet, amely egyes vállalatokkal vagy termelési

ágakkal kapcsolatban alakult ki, hanem centralizálni kellene ezeket a nyugdíjalapokat egy általános szociális intézmény keretébe. Ezzel elérhető volna az, hogy a szociális célra egybefutó fillérek hatalmas tőkévé halmozódjanak fel s ezt a tőkét a mi tőkeszegény nemzetgazdaságunk szükségleteinek legmegfelelőbb módon hitel- és ingatlanbefektetés formájában ott helyezhetjük el, ahol éppen a legégetőbb szükség van rája. Ez szociális célt is szolgálna, mert erősítené a termelést, több munkaalkalmat teremtene, a termelésbe több munkaerőt és így több fogyasztót kapcsolna be, a fogyasztók szociális színvonala emelkedne. S nekünk a megnagyobbodott hazai határain belül az a legfőbb célunk, hogy szociális tekintetben kiegyensúlyozott, erős, magyar társadalmat építsünk ki, amely megrázkódtatás nélkül tudja elviselni az elkövetkezendő történelmi idők bármily súlyos megpróbáltatásait.

Előljáróban már említettem, hogy a felvidéki magyarság társadalmi szellemének kialakulására erős befolyást gyakorolt az a tény, hogy az elnyomó cseh nemzet társadalmi tagozódása rendkívül egyszerű volt, az egyes rétegek közt nem voltak nagyobb eltávoldások és nagyobb életszínvonalbeli különbségek, egyszóval, az egész cseh társadalom kispolgári színezetű volt. Az uralkodó osztály azonos volt magával a kispolgári társadalommal, amelynek legtöbb tagja csak éppen a maga személyében emelkedett ki a parasztságból, vagy a munkásrétegből. Ez a társadalmi tagozódás magával hozta azt, hogy az uralkodó réteg közeli kapcsolata következtében demokratikus viszonyban volt a néppel. A nép és a középosztály közti viszonyt a magyar fiatalság, amely a cseh egyetemen nevelkedett, természetesen észrevette és ez a szellem a magyar társadalmi életbe is áthatott. De ennek mélyebb okai is voltak.

Általában minden kisebbségi sorba jutott nép átéli a társadalmi süllyedés folyamatát. Felső rétegeit az elnyomó nemzet gazdaságilag tönkreteszi, szétrobbantja, málasztja, a Felső- és középosztály megritkul, s megmarad a nép zöme, a parasztság és munkásság. A felvidéki magyarság is ilyen lesüllyedési folyamaton ment keresztül. A csehek mindenekelőtt tönkretették a földbirtokos osztályt. Ezt szolgálta a földreform, mely a nagybirtokosok vagyonát hatalmi eszközökkel idegeneknek adta. Nagybirtokosaink arra törekedtek, hogy amennyire lehet, meglássák a kisajátítás menetét és ezzel időt nyerjenek (egy részük Magyarországra költözött és ott próbálta Hágán keresztül visszapörölni elvesztett vagyonát vagy Csehszlovákiában maradtak és a közélettől csendesen visszavonultak). Ezért szokták mondani, hogy a történelmi osztály kivonta magát a felvidéki magyarság nemzeti harcaiból. Azok a középbirtokosok is, akik megmenthették vagyonuknak azt a részét, amit a cseh földbirtokreform meghagyott, sok esetben tönkrementek. A vagyondézsmá címén 20%-os vagyoadót vetettek ki rájuk. Ezt is úgy, hogy birtokuk értékét túlértékelték, hogy a vagyondézsmá összege mennél nagyobb legyen. Azután jöttek a zaklatások és jött a mezőgazdasági válság, az eladósodott mezőgazdák súlyosan terhelő deflációs pénzpolitika, ez mind aláásta a földbirtokos osztály anyagi függetlenségét. És ennek ellenére bátran elmondhatjuk, hogy a leszegényedett magyar földbirtokos osztály volt az, amely a felvidéki magyarság élére állott és a csendes ellenállást megszervezte. Ennek a rétegnek szociális leszorításával a csehek elérték azt, hogy a magyar földbirtokos nemcsak politikai belátásból, hanem belső meggyőződésből, ösztönszerűen megérezte, hogy közel jutott az egyszerű kiscsúdához, a föld népéhez. Tudatosan közeledtünk az egyszerű néphez, egy belső népi demokrácia viszonya fejlődött ki köztünk és népünk közt. Mi biztunk a nép ellentálló nemzeti erejében s erre az ősi népi alapra építettük politikánkat, a nép pedig megbizott bennünk. Ezért nem frázis

az, ha mi felvidékiek népi politikáról, népi szellemről beszélünk. Ez a szellem megvolt és megvan. Ez a szellem megmutatkozott a csaknem évenként megismétlődő titkos választásokon, amikor a magyarság egységes, zárt tömbként sorakozott nemzeti vezérei mögé. Ezt a társadalmi közeledést mi nemcsak politikai szónoklatokkal értük el, hanem sokkal inkább szociális célú nemzeti munkával. A magyar földműves osztályt nem politikai izgatással kapcsoltuk magunkhoz, hanem azzal az őszinte igyekezettel, hogy látókörét kiszélesítsük, gazdasági szakismereteinek gyarapításával többtermelésre neveljük s a többtermelés révén gazdaságilag felemeljük. Több kultúrát akartunk neki adni, hogy a több kultúrával anyagilag függetlenebbé tehesük. Két pártunk versengett egymással a mezőgazdasági szaktanfolyamok rendezésében, amíg a cseh hatóságok ezt a tevékenységünket hatalmi szóval be nem tiltották. Kultúrházakat építettünk, hogy a falu magyarjai, a legegyszerűbb fizikai munkások a falu intelligenciájának nevelő hatása alá jussanak, hogy újságot, betűt olvashassanak, rádiót hallgathassanak, amely összeköti őket az egyetemes magyarság lelkeségével. Pártmunkánk legnagyobb része abban állt, hogy a magyar kisembert megvédelmezzük a cseh adózási rendszer kiszípolozásától, a hivatalok zaklatásaitól, kimentsük a fenyegető bankuzsorából, a műtrágya használatára tanítottuk - egyszóval nemzetpolitikai védelmet nyújtottunk népünknek.

A csehek és emigráns zsidó bérenceik természetesen mindent megtettek a magyar társadalmi rétegek közti közeledés megakadályozására. Az osztályizgatás minden eszközét felhasználták ellenünk. A magyarság vezetőit a legsötétebb középkori feudalizmus képviselői gyanánt tüntették fel. Jellemző erre a sötét propagandára, hogy feudalizmusról, nemességről, jobbságról, sőt a *ius primae noctis*ről beszélt és olyan hangon izgatott, mintha a rendiség megszüntetéseért küzdene. Ennek a propagandának kezdeti sikerei voltak a munkásságnál, amelyet úgy a városokban, mint a falvakon jóidőig sikerült a cseh szociáldemokrácia és a kommunizmus pártjainak megnyerni. Azonban évekig tartó szívós munkával sikerült ezt az ártalmas propagandát visszaszorítanunk és a magyar munkásságot is fokozatosan visszazereztük a magyar nemzeti gondolatnak.

Ez a nemzetszervező munkánk egyre nagyobb és nagyobb társadalmi körökre terjedt ki, így az a párt, amelynek egyik alapítója voltam, kezdetben az Országos Magyar Kisgazdapárt nevet viselte, később 1922-ben szervezési munkáját a kisiparosságra és a falusi zsellérségre és napszámosokra is kiterjesztette s ekkor az Országos Kisgazda, Földműves és Kisiparos Párt nevet vette fel. 1925-ben már elérkezettnek látta az időt, hogy a városi polgárság nevében is szólhasson és nemzeti jelleget vegyen fel, azért ekkor Magyar Nemzeti Párttá alakult át. Mikor észrevettük, hogy a bérmunkások még mindig idegenkednek a nemzeti párt polgári jellegétől, ennek szövetségeseinként megalakítottuk a Magyar Nemzeti Munkáspártot, amely a választások során mindig a Nemzeti Párttal együtt haladt, s annak szavazatait gyarapította. Végül 1936-ban mi voltunk a kezdeményezői a teljes politikai egységnek, a magyar pártok végleges egyesítésének, amikor már a munkásságnak szakszervezeti segítséggel nemcsak általános politikai védelmet, hanem szociális segítyt is nyújthattunk. Nem szabad megfeledkezni ezzel kapcsolatban, hogy ugyanakkor, amikor mi intranszigenz nemzeti alapon közeledtünk a falu népéhez és a munkássághoz, ugyanakkor párhuzamosan velünk az Országos Keresztény Szocialista Párt a keresztényszocializmus eszméivel, az egyház hű fiainak becsületos támogatásával végzett hasonló munkát. Ez a keresztényszocializmus az egyházi értelmezésű néptestvériség szellemét terjesztette, a keresztény demokrácia igazi szellemét. Ez a demokratikus szellem elmosta a társadalmi rétegek közti határvonalakat. Ezt a belső közeledést a közös

elnyomás veszélye is siettette, de magunk is tudatosan törekedtünk reá. A karitatív munka, amelyet nőink a szegénysorsú szülőanyák és gyermekeik támogatására szerveztek, ugyanúgy szolgálta ezt a lelki közeledést, mint a társadalmi egyesületek színelőadásai és népegyetemei, mint pedig a társadalmi osztálykülönbség elhalványítására rendezett Magyar Bálók. De nem kis része volt ebben a népkultuszban a magyar ifjúságnak.

A magyar ifjúság kétségkívül nemzetietlen nevelésben részesült. Nemcsak az, amely szláv tannyelvű középiskolát végzett, hanem az is, amely magyarul tanult. A cseh kormányzat mindent megtett arra, hogy a magyar nemzeti érzést a tanulóknban ne fejlessze, ellenkezőleg visszafejlessze. Az ifjúság történelmi szemléletét nemzetellenes irányba igyekezett terelni. Minden történelmi és földrajzi lecke a cseh államiság igazolását szolgálta, tehát következőképpen tagadta a magyar történelmi hagyományokat, a magyar történelmi jogot. Ha pedig a cseh történelmi szemléletnek mégsem lehetett megnyerni a gerinces magyar szülők gyermekeinek lelkét, akkor legalább a marxista történelmi materializmus miazmáival igyekezett a cseh középiskola és főiskola megmérgezni a zsenge magyar lelkeket. A csehszlovák iskolarendszer a húsz év első felében állandóan szociáldemokrata befolyás alatt állott. A tanítók és tanárok érdeméül azt tudták be a hatalom urai, ha szocialista szellemben nevelték tanítványaikat. Ez a titka annak, hogy a felvidéki magyar ifjúság olyan erősen használta a marxista frazeológiát és sok ideig tartott, hogy a fiatalok osztályharcot, a fiatalok osztályharcát vívták apáikkal. A marxizmus osztályharc mániája a fiataloknál a fiatalok szervezésébe csapott át, de ezt a hullámot minden komolyabb veszedelem nélkül éltük át, mert végső eredményben a marxista nevelés jót tett fiatal értelmiségünknek, mivel értékes harcosokat nevelt számunkra – a marxizmus ellen. Éppen ezek a fiatalok, akik átmentek a marxizmus iskoláján, találták meg a szociális problémák hajszolásán keresztül a magyar nemzeti problémát a maga meztelen szociális valóságában.

A saját számukra felfedezték a magyar népet, a magyar nép legszélesebb, legalsóbb rétegeit és észrevették, hogy a magyarság minden szociális problémája voltaképpen nemzetiségi probléma, mert minden szociális bajuk a nemzeti elnyomásból eredő baj. Észrevették és hirdették, hogy a szociális védelemre szorult magyar rétegeket nem a magyar felsőbb rétegek ellenében kell védelmezni, ahogy azt a magyarság megbontására törekvő cseh bérencek hirdették, hanem ellenkezőleg ezek a felsőbb] magyar rétegek védik a magyarság szociális érdekeit az elnyomókkal szemben. A szocialista tanokat megismert magyar fiatalság természetes magyar ösztöne leküzdötte magában a marxizmus idegen mételyét, ellenben megmaradt benne a magyar nép iránti mélységes szociális felelősség tudata.

Ennek a szociális felelősségtudatnak legfőbb hirdetői éppen azok a magyar ifjak voltak, akik akkor a Prohászka-körökbe tömörülve a keresztény magyar szellemiség legjobboldalibb képviselői voltak, de ugyanúgy nemzeti alapra jutottak azok is, akik kezdetben nemzetközi vizeken tévelyegtek. Ez a titka annak, hogy van bizonyos felvidéki társadalmi szellem, amely eltérőbb a magyarországi szellemtől.

A húsz év elnyomása alatt kifejlődött demokratikus és szociális szellem, mint politikai hatóerő nem fog eltűnni, hanem jótékony kiegyensúlyozó tényezőnek marad meg a felvidékiek politikai hitvallásában és törekvéseiben. És reméljük, hogy e szellemnek nemzet erősítő hatása nemcsak a visszacsatolt felvidéki területre fog korlátozódni, hanem áldásosán fogja befolyásolni az egész magyar nemzet lelkeségét is és közelebb hozza egymáshoz a nemzet és a nép fogalmát. A Felvidék húsz évének az a legnagyobb tanulsága,

hogy a nemzet érdekeit akkor szolgálhatjuk a legeredményesebben, ha a nép érdekeit szolgáljuk. Ezt kell szolgálnia minden reformnak, amely a megnagyobbodott új Magyarország sűrűn sürgős megoldásra vár.

Végezetül szabad legyen leszögezmem azt a nézetemet, hogy a népi érdeket szolgáló nemzeti munka igen nagy részben a közigazgatástól függ. A nép a közigazgatáson keresztül érintkezik az állammal. A nép az államról olyan fogalmat alkot magának, amilyenek a közigazgatáson keresztül megismeri. A közigazgatásban működő férfiaknak tehát tudniok kell, hogy az ő szellemükből itélik meg az állam szellemét. A közigazgatási tényezők felelőssége ezért felmérhetetlen nagy a közszellem kialakulása szempontjából. A Felvidéken különösen kirívóan mutatkoznak az árnyalatok ebben a tekintetben. Lehetnek felvidéki közigazgatási tisztviselők, akik talán tisztviselőknak gyakorlatlanok, de a húsz éve kialakult szociális magyar szellemet képviselik a néppel való érintkezésükben s ezekben a nép még akkor is jóakaratot, segítő szándékot sejt, amikor tőle valamit megtagadnak. És talán vannak olyan tisztviselők is, akik kiváló szakerők, de bizonyos hivatali felsőséget, holmi elavult kasztrendszer szellemét árasztják maguk körül. Nem bírálok a két típust, csak annyit kívánok mondani, hogy a közigazgatásnak korszerűnek kell lennie. Mint ahogy a modern államban a király alattvalóinak első szolgája, ugyanúgy kell éreznie a közönségnek, hogy a megyében a főispán, a járásban a főszolgabíró, a megye, illetve a járás lakosainak első szolgája akar lenni, harmonikusan egyesítve magában az állam tekintélyének és a nép érdekeinek kész szolgálatát. Ha ez a tisztviselőtípus általános lesz, akkor meglesz a modern magyar közigazgatás és meglesz a népi alapokra épülő modern nemzeti Magyarország.